

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. II. An licitum sit sequi opinionem minus probabilem, faventem
libertati, in concursu probabilioris, quæ favet præcepto?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

Dico tertio, conscientiam ex parte objecti primo dividi in bonam & malam, seu veram & falsam.

Probatur: Quia vel intellectus practicus per suum actum attingit veritatem sive bonitatem operationis moralis, vel non? Si primum, est conscientia vera, sive recta, aut bona: si secundum, falsa, vel erronea, aut mala.

Secundo dividitur ex parte assensus in certam probabilem, & dubiam, ad quam reducitur scrupulosa.

Probatur etiam facile: quia aliquando conscientia absque omni prolixo formidine iudicat aliquid esse bonum vel malum; aliquando vero ita uni parti assentitur, ut tamen habeat formidinem de opposita, aliquando etiam ita anceps est, ut neutri parti sciat se determinare, sicut enim in consilio est inquisitio & iudicium, ita & in conscientia; Sed primum efficit conscientiam certam; secundum probabilem; tertium dubiam: Ergo &c. Diximus autem scrupulosam reduci ad dubiam, quia sicut dubia ex apparentibus, ita scrupulosa ex levissimis, & interdum ridiculis rationibus suspendit iudicium.

De conscientia eleganter disserit Hugo Victorinus lib. 2. de anima cap. 9. ubi sic ait: *Conscientia bona titulus est religionis, templum Salomonis, ager benedictionis, hortus deliciarum, reclinatorium aureum, gaudium Angelorum, arca federis, thronus Regis, aula Dei, habitaculum Spiritus Sancti, liber signatus & clausus, & in die iudicii aperientis.*

An licitum sit sequi opinionem minus probabilem, faventem libertati, in concursu probabiliore, quae favet precepto?

§. I.

Premittenda ad resolutionem questionis.

NOTANDUM primum, opinionem probabilem communiter illam dici, quae rationes aliquas habet suadentes veritatem illius, cum formidine tamen alterius opinionis oppositae: ut colligitur ex D. Thoma 1. p. qu. 79. art. 9. ubi ait: *Opinio significat actum intellectus, qui fertur in unam partem contradictionis, cum formidine alterius.* Unde opinio probabilis essentialiter habet annexam formidinem alterius partis oppositae; & apparentiae tantum ac verisimilitudini, non autem evidentiae aut certitudini nititur, ut eleganter declarat D. Bernardus 5. de consider. cap. 2. his verbis: *Intellectus rationi nititur, fides auctoritati, opinio sola verisimilitudine se suadet. Habent illa duo certam veritatem: sed fides clausam & involutam, intelligentia nudam & manifestam. Certum opinio certis nihil habens, verum per verisimilia quarit, potius quam apprehendit. Et infra: Possimus singula haec definire: Fides est voluntaria quaedam & certa prelibatio propalata veritati. Intellectus est rei cuiusdam invisibilis certa & manifesta notitia. Opinio est quasi pro vero habere aliquid quod falsum esse nescias.*

Ex quo inferes, opinionem non computari inter virtutes intellectuales: quia, ut dicitur S. Thomas 1. 2. qu. 77. art. 2. ad 3. *Habitus virtutis determinat se habere ad bonum, nullo autem modo ad*

malum; unde soli illi habitus virtutes intellectuales dicuntur, quibus semper dicitur verum, & nunquam falsum: opinio vero & suspitio possunt esse veri & falsi, & ideo non sunt intellectuales virtutes. Quare ibidem articulo, §. quinque tantum virtutes intellectuales constituit; tres speculativas, nempe habitum primorum principiorum, sapientiam, & scientiam, quae circa veritatis speculationem versantur; & duas practicas, nimirum, prudentiam, & artem, quae agibilia & factibilia respiciunt.

Notandum secundum, duplicem à Theologis solere contingi probabilitatem, unam intrinsecam, quae à motivis intrinsecis, seu à rationibus eam suadentibus petitur: aliam extrinsecam, quae motivis extrinsecis, qualia sunt Doctorum suffragia & testimonia, sumitur. Unde Tamburinus lib. 1. in Decal. cap. 3. §. 3. post alios Recentiores quos refert, sic definit opinionem probabilem: *Opinio probabilis est assensus intellectus de aliqua re, qui fertur rationi vel auctoritati alicuius momenti, quamvis adsit nonnulla pars opposita formido.* Et subdit: *Quando ejusmodi assensus immititur rationi, dicitur probabilitas intrinseca; extrinseca, quando auctoritati.*

Notandum tertio, aliud esse opinionem aliquam esse tutiorem, & aliud, esse probabiliorē: opinio enim dicitur tutior, quae magis à periculo peccandi removeret; probabilior vero, quae veritati & rationi apparet conformior. Unde fieri potest quod aliqua opinio sit magis tuta in praxi, & tamen speculative sit minus probabilis, ut patet de sententia D. Bonaventurae, docentis lapsum in peccatum mortale teneri statim sub precepto ad confessionem, habita copia Confessoris; haec enim haud dubie tutior est, licet communiter habeatur minus probabilis. Regula ergo securitatis moralis in opinionibus, non ex majori vel minori probabilitate, sed ex carentia periculi offendendi Deum pensanda est. Regula vero probabilitatis ex majori vel minori apparentia veritatis desumi debet.

Notandum quarto: Quod quando quaeritur in titulo, *An licitum sit sequi opinionem minus probabilem, in concursu probabiliore?* non est sermo de sequela speculativa, sed de practica: concedimus enim quod in Scholis, disputationis gratia, possit defendi quaelibet propositio moralis, habens minorem, imò & minimam probabilitatem, dummodo non sit temeraria: sed solum est quaestio de sequela in praxi, seu quando homo tenetur operari, & aliquam actionem moralem, cui subest peccandi periculum, exercere.

Notandum quinto, tria ab omnibus fere Theologis circa opinionum probabilitatem ut certa supponi, & totidem in controversiam verti. In primis ut certum supponitur, licitum esse sequi conscientiam & opinionem probabilem, assentientem aliquid licite posse fieri, dum facta sufficienti diligentia, alia tutior & probabilior non apparet. Hanc suppositionem tuse infra art. 7. ostendimus contra Wendrochium, existimantem meram probabilitatem, nunquam tutam morum regulam esse posse, nec unquam operantem ex illa à peccato excusare, etsi veritatem ignoret invincibiliter: nunc breviter suadetur, Deus non exigit ab homine impossibilia: Ergo cum non possit semper in rebus moralibus evidentiam & certitudinem mathematicam veritatis habere, licite potest operari juxta opinionem probabilem.

probabilem, cum factâ sufficienti diligentia, juxta conditiones rei & personæ, aliud probabilius vel tutius non apparet.

Secundo certum est, hominem non teneri semper sequi tutiorem sententiam, sed posse sequi minus tutam, si illa appareat probabilior, seu veritati conformior. Patet hoc duplici exemplo: nam Divus Bonaventura, & Hugo à Sancto Victore, tenent lapsum in peccatum mortale teneri statim sub præcepto ad confessionem, habitâ copiâ Confessoris: negant verò Divus Thomas, D. Antoninus, & communiter alii, qui relicta D. Bonaventuræ opinio, quæ tutior est, D. Thomæ sententiæ, utpote probabiliori, adhærent. Item celebris difficultas est inter Theologos, an circumstantiæ in eadem speciem aggravantes sint necessariò in confessione exprimendæ: alii partem affirmativam, alii negativam sequentibus; unde illi quibus pars negativa videretur probabilior, postunt eam tutâ conscientia sequi, etsi alia sit tutior, ac securior, & magis à peccandi periculo removeat prænitentem.

Tertiò certum est, quod si sententia minus probabilis ex ratione seu motivo intrinseco, motivo extrinseco, seu adventitiâ autoritate, fiat certa moraliter, potest quis licitè & tutò eam sequi: tunc enim absolute probabilior est, & dicitur solum minus probabilis secundùm quid, à ratione videlicet, cujus vis contrariæ autoritatis pondere prorsus infringitur.

13 Hæc, ut dixi, ferè apud omnes sunt certa. Sed dubitatur primò, an licitum sit sequi opinionem minus probabilis, faventem libertati, in concursu probabilioris, quæ favet præcepto? Secundò, utrum in concursu duarum opinionum æquè probabilium, teneamur eligere tutiorem? Tertiò, utrum unius tantùm Doctores suffragium, seu autoritas, per se sufficiat ad reddendam aliquam opinionem probabilem, & tutam in praxi?

14 Partem affirmativam, quantum ad hæc tria, tenent plures ex recentioribus Theologis & Casuistis, existimantes, omnes opiniones probabiles, probabilitate quantumvis tenui & debili, esse tutas, & à peccato excusare. Ex quo principio tres deducunt conclusiones, seu tres statuunt probabilitatis gradus, tribus sequentibus propositionibus comprehensos.

Prima propositio est: *Cum quis in aliquo casu morali agnoscat unam opinionem esse probabilem, illam scilicet quæ affirmat actum esse licitum, potest tutâ conscientia juxta illam operari nec tenetur inquirere, an opinio contraria, quæ dicit actum esse illicitum, sit æquè probabilis, aut probabilior.* In hoc primo gradu conveniunt communiter recentiores Theologi & Casuistæ, ex quo ad alium laxiorem transferunt, qui graviores difficultates ac periculosiores involuit: pro quo est

Secunda propositio: *Quando in aliqua materia morali duæ sunt opiniones oppositæ, æquè probabiles, licitum est unicuique amplecti quam maluerit, etiam si illa quam relinquit, tutior sit.*

Tertia propositio: *Cum in aliqua questione de moribus sunt duæ opiniones probabiles, quarum una est minus probabilis, & minus tutâ, licitum est in conscientia illam sequi, etsi contraria longe sit probabilior & tutior.* Unde Caramuc (vix sane in multis perdoctus, sed in laxandis conscientiis, & dilatanda probabilitatis doctrina infeliciter sagax, ut infra patebit) Theol. fundam. num. 275, editionis

A Francofordiensis, & 451. editionis Lugdunensis, confidenter asserit, omnia purè probabilia esse licita. Et ibidem num. 268 alias 441. sic ait: *Solent aliqui angere scrupulis, & suadere solent, etiam præcipere, viam tutiorem in materia probabilis: at ipsi videntur mihi non percellere probabilitatem sententiæ, & idè in commentario meo in regulam D. Benedicti, diff. 6. de opinione probabilis, num. 58. & 61. duas Theses proposui. Prima erat: Omnes opiniones probabiles sunt per se æquè tutæ & securæ. Secunda: Benigniores, etsi aliquando sint minus probabiles, per accidens sunt semper utilis, & securiores. Et in præludio ejusdem Theologiæ fundam. applaudit Dianæ, solentissimo probabilitatum adinventori, ac divulgatori, quòd complures opiniones reddendo probabiles, reddiderit licitas, ipsumque appellat *agnum Dei qui abstulit peccata mundi*, ut infra art. 6. teteremus. Similia habet Tamburinus, novissimus Societatis scriptor, lib. 1. in Decal. cap. 3. §. 3. ubi hæc scribit: *Qui aliquid operatur motus opinione probabilis, bene operatur, & sine peccato, etiam opinione probabiliori relicta, etiam omnia tutiore etiam communi, etiam in articulo mortis: quia cum probabilitate, sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvis tenui, modò à probabilitate finibus non exeat, consilii aliquid agimus, semper prudenter agimus.* Juxta hunc ergo Authorem, & alios Recentiores ab eo citatos, sine ullo peccandi periculo, imò nec scrupulo, quisque in praxi sequi potest opinionem quantumvis tenuiorem probabilem, opinionem etiam probabiliori relicta, nec non & communi, etiam in articulo mortis, ubi de æternitate jacitur alea.*

Addunt aliqui, quòd licet quis certis ac manifestis argumentis alicujus sententiæ falsitatem ostendi posse existimet, non idè tamen fasset ut illam improbabilem judicet, modò alicui docto probetur: quia potest & debet sibi persuadere, rationes suas, & argumenta, quæ sibi videntur invicta, ab alio solvi posse. Hoc docet Thomas Sanchez in Decal. lib. 1. cap. 9. num. 6. Sayrus in clavi, & ex illis Escobarus, his verbis: *Accidere affolet, ut tibi probabiliter opinanti ratio aliqua in contrarium conveniens videatur: sed non inde opinio probabilitatem amittit, quia licet tu illam non valeas solvere rationem, alius solvere quibus, idque tibi debes persuadere, cum sepe multa tibi rationes insolubiles expendantur, quæ ab aliis facili negotio solvantur: quarum prudenter te gereres, si ob hanc causam, alioquin opinio, quæ ut probabiles circumferuntur, ut improbabiles abdicares.* Unde juxta hos Authores, ex sola fore novorum Casuistarum autoritate probabilitas opinionum pensari debet, nec unquam Theologo licitum erit, aliquam Casuistarum sententiam, quam ex Patribus aut Scripturis manifestè falsam esse comperit, improbabilem censere: nam semper illud occurret: *Quod tibi videtur insolubile, alius solvere poterit: Quod tu cum Scriptura & Patribus conciliare non potes, conciliabit alius.* Sileo hæc probabilitatum monstrata, de quibus fuscè infra dicemus, & propositæ difficultatis resolutionem aggredior.

* * *

§. II.

Conclusio negativa statuitur, & ex Scriptura ac
SS. Patribus suadetur.

Deo igitur, non esse licitum operari secundum opinionem minus probabilem, sed in rebus dubiis, & in opinionum probabilium conflictu, partem probabiliorum sequendam esse. Pro hac sententia Mercorus noster in libro de praxi opinionum refert plura viginti Doctores: inter quos præcipui sunt D. Thomas Doctor Angelicus, S. Bonaventura Doctor Seraphicus, irrefragabilis Aletius, subtilis Scotus, ingeniosus Cajetanus, S. Antonius, ob excellentiam qua pollebat in dirigendis conscientiis, & consiliis dandis prudentiam & sapientiam, Antonius consistorum dictus, Soto, Sylvester, Navarrus, Conradus, Almainus, Adrianus, alique antiqui Theologi & Canonistæ: quos è Recentioribus citant & sequuntur Candidus Phylaleus, seu potius Andreas Blancus, è Societate Jesu, qui primus in Italia sub eo nomine adversus oppositam sententiam calammum strinxit, & ut ait Mercorus, *hujus nostri seculi libertatem opinandi in moralibus compescuit primus*; Antonius Merenda, in Academia Bononiensi Eminens, ut vocant, id est primariæ Juris cathedræ moderator, probabilitatem hujus insensibilis, qui longo opere videtur illas in totum damnare, & à prudentiæ regno, ac conscientie tribunalibus longissime abigere. Quod etiam diligentissime præstare conatus sunt Joannes Sianichius, Doctor Lovaniensis, in libro quem nuper edidit de Saule Itælicæ gentis protomonarcha, præcipue lib. 1. cap. 14. & sequentibus, & Prosper Fagnanus, vir insignis, & Romæ utriusque signaturæ Referendarius, qui tribus summis Pontificibus Urbano VIII. Innocentio X. & Alexandro VII. in gravissimis negotiis interfuit; & licet ab anois supra viginti octo, oculorum lumine sit privatus, aliorum tamen oculis ac manibus tantâ dexteritate usus est, ut nobilissima Commentaria in libros Decretalium ediderit, in quorum primo, exponendo caput *ne in iuratis*, totam hanc probabilitatis materiam eruditè & copiosè pertractat, viginti sex pro nostra assertione afferens rationes, & pro ea plures Canonistas referens, nimirum Joannem Andream, Abbatem, & alios in cap. *per tuas* 2. de Simon. & in cap. *tua nos*, de homicidio, Ostiensem in præmio summæ col. 2. Baldum in lege *Ab eo*, cap. *Quomodo & quando sedet*, Antonium de Butris, & Petrum de Ancharano, ut habetur in consiliis ipsius Ancharani, consil. 210. incipiente *inter contraria*. Eidem sententiæ adscribit Jurisconsultos, qui affirmant in opinionum discrepantia eligendam esse veterem (cum ab eis pro eodem usurpetur opinio veteri, & opinio probabilior) ut Geminianum Mattheum Matthesil, Henricum Boich, & alios, quibus demum adjungit Doctores alios, qui sentiunt ex duabus opinionibus, quarum una sit communis, alia veteri, eligendam esse veterem, & melioribus rationibus fulcitur, & hoc servari tam in Rota, quam in sacra Congregatione Concilii, tradit num. 347. Denique Doctores Academiæ Piætavienfis die 27. mensis Junii anni 1665. de hac propositione (in Theibus, à plurimis Societatis Jesu Discipulis propugnandis, & Rectori, totique Academi-

Tom. III.

A corum cœtui dicatis, contentâ) Agendi regula proxima, conscientia est: probabilem sequi totò licet, etiam probabilior posthabita, hanc tulere censuram: Hæc propositio, quoad secundam partem generatim sumpta, quatenus ad omnem probabilitatem, & casum extendi potest, falsa est, & temeraria, & in variis morum corruptelas inducens.

His adjungi possunt quidam Ordines Religiosi, qui in suis Constitutionibus, aut Capitulorum Generalium Decretis, suis districtè præcipiunt, quod in controversiis moralibus sequantur opiniones magis probabiles; ut Ordo Sanctissimæ Trinitatis cap. 3. constit. de officio Lectorum; Ordo Theatinorum in speciali decreto quinti Capituli Generalis, & in duabus Epistolis, quas Præpositus Generalis ad omnes suos direxit; & Ordo Prædicatorum, qui in Capitulo generali Romæ celebrato anno 1655. admonitione 14. singulos Theologie Professores admonet, *ut nimis animosa extrinsecarum probabilitatum suffragia divident; & sane Angelici nostri Præceptorum doctrina, in omnibus; præsertim verò in moralibus, ubi præstus de salute & indemnitate animarum agitur, adhaerere satagant*. Quod ut alacrius ab omnibus præstetur, notificat & declarat universis, hoc summo perè consonare expressæ voluntati Sanctissimi D. N. Alexandri divinâ providentiâ Papæ VII. qui istud universo Ordini ita præscribi imperavit. His præmissis,

Probatur primò conclusio ex Scriptura, quæ & docet nos debere, quantum scimus & possumus, obedientiam præstare Deo in observantia mandatorum ejus, ut patet ex illo Deuteronomio, 26. *Hodie Dominus Deus præcepit tibi ut facias mandata hæc atque judicia, ut custodias & impleas ex toto corde tuo, & ex tota anima tua*: id est, quantum unumquisque scit & potest, ut interpretes communiter exponunt. Unde ait Propheta Psal. 118. *Tu mandasti mandata tua custodiri nimis*: id est, valdè, & quantum scimus & possumus. Sed qui operatur secundum opinionem minus probabilem, quæ stat contra præceptum, in concursu probabilioris, quæ stat pro præcepto (v. g. pictor qui nullam necessitatem habens pingendi, pingit in die festo, quia id licere probabile existimat, et si oppositum judicet probabilius) non facit quantum scit & potest, ut custodiat Dei præceptum; scit enim magis conducere ad observantiam ejus, sequi probabilior sententiam, quam adhaerere minus probabili, & de facto abstinere à pingendo: Ergo qui operatur secundum opinionem, quam minus tutam & minus probabilem judicat, relicta probabiliori, non excusatur à peccato & transgressione præcepti.

Probatur secundò conclusio ex illa formidabili voce Christi Matth. 7. *Quam arcta via & angusta est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inveniunt eam!* Si autem liceat operari juxta quamcumque opinionem probabilem, relicta ea quam probabiliorè & securiorè judicamus, via cæli non arcta & difficilis, sed latissima & planissima erit, imò à novis Casuistis, novas opiniones probabiliores quotidie in Ecclesiam inducentibus, tantoperè dilatata & complanata, ut nemo ferè sit, qui cum suis ambitionibus, usuris, superfluitatibus, & deliciis, per eam commodè ambulare non possit; hæc enim Maxima supposita, vix reperies actionem ullam pravam, quæ licita non sit, quia vix ulla est quæ à recentioribus Casuistis licita non asseratur.

LI

&

& à peccato non excusetur, ut patebit infra, cum novorum Casuistarum excessus, seu potius nova probabilitatum monstra referemus. Unde Bassius apud Caramuelem in Theol. Regul. disp. 6. Ex opinionum varietate (inquit, iugum Christi suaviter sustinetur: posset namque evenire, plerisque hominum rebelles se prodere, si ad aliquid determinatè agendum constringerentur, eo modo quo tenemur mandata naturalia Dei implere. Providentia ergo superna cautum est, unicam tantum viam operationum moralium non dari, sed rectam inveniri posse actionem; sive juxta unam, sive juxta alteram opinionem operentur mores, sicut est melius hunc plures esse vias ad Matrimonium ducentes, quam si unica tantum via reperiretur; nam illam vel nimis latam esse oporteret, aut per eam transientes impediri, & cum molestia pergere esset opus &c. Ergo (infert Caramuel) Ecclesia Catholica felicior debet dici, quod excubet sanctissimis & doctissimis viris, qui introduxerunt benignam opinionem: quia damnarentur plurimi, quos sententia probabilitas salvat; nec inde Ecclesia infelix, quod Doctores opinentur passim; sed & inde felicior, quod benignius & facilius suos possit ad lauream empyream promovere. Idipsum alii Recentiores passim profitentur, asserentes novorum Casuistarum solertia & industria viam salutis quotidie pleniorum & faciliorem reddi; quia ab ipsis nova opiniones probabiles quotidie excogitantur: Si jam autem probabiles quae antea non erant, jam non peccant homines, cum antea peccarent: cum omne probabile à peccato excuset, inquit idem Caramuel ibidem.

20 Addunt alii, gratulandum esse huic saeculo, quod inventa sit via medendi morbis animarum, longe uberiori ac faciliori ratione, quam medeatur corporibus medicina naturalis; quandoquidem Medicus corporis, si aegroti egenti remediis calidis applicet frigidam, vel è converso, non minuit vim morbi, sed auget: at non sic in spirituali Medico animarum, qui potest applicare contraria remedia probabiliam opinionum, aequaliter profutura. En tibi exempla. Teneat poenitens restituere centum aureos: Confessarius suadet ut statim integrè restituat; neque enim est capax absolutiois, qui cum possit totum restituere, sine justa causa vult differre, aut restitutionem facere per partes, ut post D. Thomam 2. 2. quaest. 62. artic. 8. docent communiter Theologi. At poenitens vix ad hanc restitutionem inducitur: quare Medicus spiritualis applicat ei remedium opinionis probabilis, quam alii qui docent, scilicet posse eum differre restitutionem, aut illam per partes facere, ut interea aliquid inde emolumenti percipiat, si Dominus nolit dilationem parum sibi noxiam concedere.

Similiter praecipit Confessarius famulo, ne de cætero ducat concubinam in domum domini sui, ne præbeat illi occasionem peccandi; cum id nefas sit, secundum opinionem proculdubio & veriorum & tutiorum, quam sequuntur Sylvester, verbo occasio, Cajetanus, & alii: sed aegre ferente famulo hoc præceptum, & timente ne fortè à domino ejiciatur, Medicus animarum porrigit illi medicamentum contrarium oppositæ opinionis, quam tenet Azoricus tomo 2. instit. moral. lib. 12. c. ultimo q. 8. licere scilicet famulo deducere concubinam in domum do-

A mini hora certa, vel in alium locum ubi scilicet eam solitam cum illo peccate. Quomodo idem de iis, qui lucri causa non solum allociant, sed etiam sella gestatoria portant meretrices in domum Amasii dicit Diana, se consultum respondisse, alios referens resol. moral. p. 3. tract. 6. resol. 11. Nec minus juxta hanc secundam opinionem putant consulere saluti poenitentis, quam secundum primam, cum juxta illos, omnes opiniones probabiles sint tuta, & à peccato exculent.

Verum quantum hæc absurda & periculosa sint, & à communi SS. Patrum & veterum sapientum sensu aliena, quis non videat? Quid enim absurdius, quam dicere, novorum Casuistarum induit & solerta viam salutis quotidie dilatari? Nam ut rectè & eleganter ait Sinnichius libro supra citata de Saule Iudaica gentis Protomonarcha. p. 262. Presidio tam non potest humana solertia ad semitam salutis dirigere unum Latitudinis, quam non potest ad solertiam hominum adiacere cubitum longitudinis. Et enim qui vita hominis constituit terminos, qui praevarii non poterunt, ipse constituit viae terminos, qui dilatari non poterunt: ipse quoque constituit viae terminos, qui contrahi non poterunt; atque ad id & illa permanet aeterna, prout ab ipso constituta est, & ipsa perseverat spatiosa, prout ab ipso constituta est. Unde Mechliniensis Archiepiscopus anno 1655. die 18. Februarii, decretum edidit, quo omnes Caramuelis libros à sua diocesi proscripti, & inter alias proscriptionis suae causas, istam allegat: Eum variis in locis aperte profiteri, sese ad hoc studiose laborare, ut multarum sententiarum probabilitati introducendo, plurima faciat hominum lucri, quae hactenus estimantur esse peccata; & sic viam salutis latiorum & faciliorem reddat. Quasi verò possit adventionibus suis mendacem facere sermonem evangelicum Domini nostri Iesu Christi, dicens: Intrate per angustam portam, quia lata est porta & spatiosa quae ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam. Quam angusta porta, & aeterna via est quae ducit ad vitam, & pauci sunt qui inveniunt eam!

Adde quod, hoc semel posito [nempe novorum Casuistarum solertia & industria viam salutis quotidie dilatari & faciliorem reddi] alia major absurditas, seu potius impietas lequatur, nimirum his postremis temporibus, milles quam praeis, ad aeternam salutem facilius perveniri; cum quotidie nova opiniones probabiles à Casuistis introducuntur. Unde nostri Mercorinus Inquisitor Mantuanus, in libro de peccati opinionum limitata, pag. 492. respondens ad praedicta verba Caramuelis, sic ait: Si nova hinc felicitati Ecclesiae, quam supponit hic auctor, esse plaudendum, quod ab opinatoribus fideles ad lauream empyream promoverentur facilius, esset simul condolendum infelicitati Ecclesiae saeculorum antecedentium, quibus hac janua cali fuit clausa; & cum magno Guigone Cathusianorum quondam Generali exclamandum: O Apostolorum tempora infelicitissima! O viros illos signor antea tenebris involutos, & omni miseratione dignissimos, qui ut ad vitam peringerent propter verba laborum Dei, tam duras vias custodiabant, & hac nostra compendiosa necelebant?

Id etiam: quod addunt novi Casuistae, nempe eodem probabilitatis remedio contrarios animi morbos posse sanari, doctrina SS. Patrum manifestè repugnat. Nam si magnum Gregorium de morbis animi consulamus, de-

Gregorium de morbis animi consulamus, de- que remediis quibus sanandi sunt; respondebit in proleg. pastor. par. 3. Non una eademque exhor- ratio cunctis congruit, quia non cunctos par morum qualitas adstringit: saepe namque aliis officium, qua aliis profuit; quia & plerumque herbe que hac ani- malia enutriunt, aliis occidunt; & levis sibilus equos mitigat, catulos insingat; medicamentum quod hunc morbum imminuit, alteri vires jungit; & panis qui vitam sortium roborat, parvulorum necat. Et homil. 32. in Evang. Cælestis medicus (inquit) singulis quibus que viuis obviantia adhibet medicamenta. Nam sicut in arte medicina calida frigidis, frigidis calidis curantur, ita Deus noster contraria opposit medicamenta pec- cata. Idem docet Chryostomus homil. 5. ad populum Antioch. ubi sic habet: *Contraria contra- ria curare medicorum filii jubent. Ex crapula ergo nata est febris; inedia morbum corrigit. Ex tristitia quis infirmus est: letitiam huic aptam medicinam esse du- cant. Sic & anime agriitudinibus fieri oportet. Ignora- verunt ergo SS. Patres novam illam artem mendi morbis animarum, quam novi Casuistæ adeo extollunt & prædicant, & recens illud ac mirabile probabilitatis pharmacum, quo solo putant contrarios animi morbos posse sanari. Unde iterum redit illud magni Guigonis; O apostolorum tempora infelicitissima! O viros illos igno- rantia tenebris involutos, & omni miseratione dignissi- mos! &c.*

44. Probatur tertio conclusio ex D. Chryostomo homil. 44. in Matth. ubi sic habet: *Si vestimen- tum empturus, unum giras negotiatorem, & alte- rum, & ubi meliores vestes inveneris, & pretio viliori, ab illo comparas, an non oportet populum circuire omnes Doctores, & inquirere ubi sincerè veritas Christi venun- datur, & ubi corrupta, & veriolem eligere plusquam ve- fumentum? Quibus verbis aperte docet, quod si- cut ex præcepto prudentiæ tenemur emere ve- stes meliores, ita & eligere veriolem & pro- babiliolem sententiam, Quam rationem fusè 5. 5. expendemus.*

Probatur quarto ex D. Bernardo libro de præcepto & disp. cap. 14. ubi docet ad bonam actionem duo requiri, nempe charitatem in intentione, in electione veritatem: quorum alte- rum si defuerit, vitiosam illam aliquatenus esse pronuntiat. *Ut interior oculus (inquit) verè simplex sit, duo illi esse arbitror necessaria, charitatem in intentione, & in electione veritatem. Nam si bonum quidem diligat, sed verum non eligat, habet quidem zelum Dei, sed non secundum scientiam; & nescio quemadmodum judi- cio veritatis, vera esse possit cum falsitate simplicitas. Sed qui eligit opinionem minus probabilem, in con- cuncta probabilioris, non habet in electione ve- ritatem; cum non eligat id quod sibi videtur ve- rius & probabilius; imò potius eam aliquo mo- do spernit, cum rejiciat sententiam, quæ magis videtur ipsi veritati consona: Ergo ille non re- cte eligit, nec habet interiorem oculum verè simplicem.*

Probatur quinto ex Divo Thoma quodlib. 9. articulo. 5. ubi ait quæstionem, an licitum sit ha- bere plures præbendas, periculose determinari, quia ambigua est, dum Theologi Theologi, & Iuriste Iuristi inveniuntur contraria sentire. Sed si liceret eligere opinionem minus probabilem, in con- cursu probabilioris, nullum esset periculum in decisione hujus quæstionis, propter diversas opiniones Doctorum; quæcumque enim opi- nio, sive probabilior, sive minus probabilis eli- geretur, homo excusaretur à peccato; cum ju-

Tom. 111.

A xta Adversarios omnes opiniones probabiles securæ sint, imò ut ait Caramuel supra citatus, Benigniores, est aliquando sint minus probabiles, per ac- cidens sunt semper utiliores & securiores. Ergo juxta D. Thomam non licet sequi opinionem mi- nus probabilem, in concursu probabilioris.

Confirmatur ex eodem S. Doctore quodlib. 8. art. 13. ubi etiam quærit; *An ille qui habet plu- res præbendas peccet ex hoc ipso quod opiniones Magistro- rum sunt in contrarium?* Et respondet in argu- mento sed contra: *Potest esse quod in tali casu aliquis adhibet diligentiam, inquirens an habere plures præben- das sit licitum, nec invenit aliquid quod eum moveat ad hoc quod sit illicitum: Ergo videtur quod sine peccato possit possidere plures præbendas.* Et in corp. articuli concludit, quod si ille qui possidet plures præbendas in quandam dubitationem inducitur ex contrarietate opi- nionum, & manente tali dubitatione plures præbendas habeat, periculose committit, & sic proculdubio peccat, utpote magis amans beneficium temporale, quam pro- priam salutem. Sed qui sequitur opinionem mi- nus probabilem, in concursu probabilioris, ha- bet aliquod motivum ad contrarium opinan- dum; imò magis urgent rationes in opposi- tum, quod opinio quam sequitur sit falsa, quam propria suadeant motiva quod sit vera; unde non potest non induci in quandam dubietatem & formidinem de ejus veritate, ut infra osten- demus: Ergo juxta principia doctrinæ D. Tho- mæ, qui sequitur opinionem minus probabilem, in concursu probabilioris, non potest à peccato excusari.

Præceptorum Angelico concinit Doctor subtri- lis, cujus mentem circa hanc quæstionem nuper aperuit, & egregiè profecutus est Anonymus quidam ejus Discipulus, Theologiæ Professor in conventu Tolosano RR. Patrum Recollecto- rum, opusculo de Prudentiæ Christiana, contra abusum quintæ conscientiæ, sic enim, oblecturè licet, opinionem probabilem vocat. Duo solum ex variis quæ adducit Scoti testimonia referam. Unum habetur in 3. dist. 25. qu. 1. num. 8. ubi ait: *In moralibus quando sunt altercationes de aliquo pecca- to, quando primo est mortale, ut si unus peritus in scien- tia dicat quod non licet sic mercari, & alius dicat quod licet; cuius est non procedere sic nec sic, sed expe- ctare quousque veritas pateat aliunde: si enim ita esse quod unus Doctor diceret aliquem peccare mortaliter nisi sic faceret, & alius quod peccaret si sic faceret, tunc sim- plex foret perplexus: idè bene videndum est in morali- bus, antequam aliquid asseratur, quia videlicet cum ha- bens duas opiniones contrarias perplexus sit, periculose se determinaret ad unam, nisi, re diligenter inspectâ, illam probabiliolem agnosceret. Alterum desumitur ex 4. dist. 11. qu. 6. ubi sic habet: *Cum multis sit pro- babilior pars negativa, non sine peccato aliquis se exponit dubio, sequendo affirmativam minus probabilem.* Ex quibus patet utriusque Scholæ, Angelicæ, & Subo- tilis, Principes ac Duces, aperte stare pro nostra sententia.*

§. III.

Ratio fundamentalis nostræ conclusionis exponitur.

RATIO fundamentalis nostræ conclusionis potest sic breviter proponi. Ad rectitudi- nem operationis requiritur tertio saltè mor- talis de ejus honestate, excludens moralem for- midinem: Sed qui sequitur opinionem minus proba-

LI 2

proba-

probabilem, faventem libertati, in concursu probabilioris, quæ favet præcepto; v.g. qui facit aliquem contractum, quem probabilius existimat esse usurarium, aut simoniacum; vel qui absque necessitate pinguet in die festo, probabile existimans id sibi licere, licet oppositum judicet probabilis & verisimilius, non habet talem certitudinem: Ergo non rectè & honeste operatur. Major est certa: quia ut actus sit honestus & moraliter bonus, debet dirigi à prudentia, quæ est generalis regula actuum humanorum: prudentia autem, cum sit virtus intellectualis practica, requirit certitudinem saltem moralem in suo objecto. Unde rectè dicunt Salmanticenses 1, 2, qu. 57, art. 4. num. 4. *Sicut virtus intellectualis speculativa in eo consistit, ut intellectus per se fallibilis rebus necessariis & infallibilibus conformetur: ita virtus intellectualis practica (qualis est prudentia) in eo sita est, ut res seu actiones ex se contingentes, forme infallibili, per quam intellectus in eas influit, conformetur.*

31 Minor etiam non apparet minùs evidens. Quis enim affirmare audeat se habere moralem certitudinem de honestate illius operationis, quæ magis mala quam bona sibi apparet, & de qua hoc iudicium & dictamen habet: probabilis & verisimilius est, hanc actionem esse malam & illicitam? Sed qui operatur ex opinione minùs probabili, quæ stat contra præceptum, in concursu probabilioris, quæ favet præcepto, non potest non habere tale iudicium & dictamen in intellectu; cum opinio probabilior favens præcepto, dicet, & suadeat probabilis esse & verisimilius, actionem illam esse malam & illicitam: Ergo qui sequitur opinionem minùs probabilem, faventem libertati, in concursu probabilioris, quæ favet præcepto, non habet certitudinem moralem de honestate & bonitate morali suæ operationis.

32 Confirmatur: Qui habet suspicionem, scrupulum, aut dubium, quod aliqua actio sit illicita, non habet certitudinem moralem de eius honestate & bonitate morali: Sed qui sequitur opinionem minùs probabilem, faventem libertati, in concursu probabilioris, quæ stat pro præcepto, habet non solum suspicionem, scrupulum aut dubium, quod actio quam facit sit illicita, sed etiam aliquid majus, nempe conscientiam probabilem, imò & majorem probabilitatem, ut patet, cum pro hac parte validiora habeat motiva quam pro alia: Ergo non habet moralem certitudinem de rectitudine & honestate suæ operationis.

33 Respondent Adversarii: Eum qui operatur ex opinione minus probabili, quæ favet libertati, in concursu probabilioris, quæ stat pro præcepto, habere certitudinem moralem de rectitudine & honestate suæ operationis: quia licet habeat hoc iudicium speculativum, *probabilis & verisimilius est hanc actionem esse malam & illicitam*, v.g. pingere in die festo, vel plures habere præbendas sine dispensatione, aut offerre pecuniam pro beneficio, tanquam motivum, non tanquam pretium, habet tamen simul aliud iudicium practicum & reflexum, certificans conscientiam de rectitudine operationis, nempe illud: *sequens quamcumque sententiam probabilem, tunc operatur, & securus est de rectitudine & honestate suæ operationis*; vel, ut alii dicunt, *Qui probabiliter incedit, tunc incedit*. Unde addunt dubium quod ille habet de rectitudine suæ operationis, esse merè specu-

lativum, subindeque posse stare cum certitudine practica. Quod ut explicent, duplex in intellectu iudicium distinguunt: unum quod appellant *practicè practicum*, quia est applicatum ad opus, & operationem humanam immediatè regular & dirigit; aliud quod *simpliciter practicum* nominant, quia licet circa agibilia versetur, adhuc tamen ad opus singulare applicatum non est, nec actum humanum immediatè dirigit; & subduo, quod licet istud iudicium in eo qui sequitur sententiam minùs probabilem, faventem libertati, in concursu probabilioris, quæ stat pro præcepto, dubium sit & incertum, habeatque necessariò adjunctam formidinem partis oppositæ, aliud tamen est firmum ac certum, & excludit omnem dubietatem practica, & moralem formidinem de malitia morali suæ operationis.

Hæc responsio & doctrina est præcipuum ac ferè unicum adversæ sententiæ fundamentum, unde ad illam tanquam ad tutissimum asylum semper confugiunt Adversarii, cum vi argumentorum premuntur, eoque dogmate, *Qui probabiliter incedit, tunc incedit*, veluti fortissimo clypeo, omnia quæ in ipsos vibrantur tela, putant se posse repellere, Sed difficile non est eos ab illa arce depellere, & murum hunc arctare, clypeumque illum stramineum penitus infringere.

In primis enim ab ipsis quero, an illud dogma sit certum, vel tantum probabile? Certum esse si respondeant, pergam querere undenam istam certitudinem repetant? An ex Scriptura? At multis Scripturæ locis impugnatur hoc dogma, nullo stabilitur, ut ex supra dictis patet. An ex Patribus? Sed nec ullum pro ipso afferre possunt Patrum testimonium, An ex ratione? Nec ullam pariter rationem evidentem & demonstrativam possunt adducere. Si verò dicant tale dogma esse tantum probabile, ut proculdubio dicere tenentur, manifestum est illud non esse medium sufficiens ad certificandum hominem de rectitudine suæ operationis, subindeque non posse omnem dubietatem practica, & moralem formidinem à conscientia tollere, seu moralem certitudinem ipsi tribuere de rectitudine & honestate suæ operationis: sicut enim ex contingenti solum contingens, ita & ex probabili & fallibili, non nisi probabile & fallibile sequi potest.

Dices fortè: Quod licet tale dogma ab intrinseco, seu à rationibus & motivis intrinsecis, non sit certum & infallibile, sed probabile tantum & opinabile, ab extrinseco tamen habet omnimodam certitudinem & infallibilitatem, nempe ex suffragio & autoritate plurium gravium Theologorum, & Casuistarum, qui illud certum esse asserunt, & omnimodam securitatem spondent quamcumque opinionem probabilem sequentibus, etiam in concursu probabilioris & ratiōis, ut supra ex Caramuele & Tamburino visum est.

Sed contra: Omnes illi Theologi, & Casuistæ (esto eruditione, sapientiâ, & pietate celebres sint) non sunt haud dubiè tantæ autoritatis in Ecclesia, quantæ D. Augustinus, Doctorum aquila, & humanorum ingeniorum apex, eique sapientiâ, prudentiâ, eruditione, pietate, & animarum zelo, multò inferiores existunt; & tamen ille S. Doctor ingenuè proficitur securitatem à se datam nihil valere apud Deum, si à lege divina dissentiat. *Eccè* (inquit homil. 11.) *dat tibi securitatem*.

curitatem procurator, quid tibi prodest si pater familias non accipit? Procurator sum, seruus sum; vis tibi dicam, vive quomodo vis, Dominus te non perdet. Securitatem tibi procurator dedit; nihil valet securitas procuratoris; utinam tibi Dominus securitatem daret, & ego te securum facerem: Dominus enim securitas valet, etiamsi non sum, mea nihil valet, si ille noluerit. Cum ergo Deus securitatem non promiserit quamcumque opinionem probabilem sequentibus, nec ullum huius dogmatis in Scriptura aut Sanctis Patribus extet vestigium; & illud ratione firmâ probari non possit, imò potiùs rationi videatur contrarium, ut infra patebit, manifestum est illud à novorum Theologorum & Casuistarum suffragio non posse omnimodam securitatem & firmitatem habere, quæ morale omnem excludat formidinem, quæve operantem ex opinione minùs probabili, in concursu probabilioris, à peccato excuset. Unde Laetantius libro tertio capite decimo tertio rectè admonet: *Ne trahamur auctoritate cuiusquam; sed veritati potiùs accedamus.* Et subdit: *Nihil hic temeritati locus est: in certum stultitia pena subeunda est, si aut persona inanis, aut opinio falsa deceperit.*

Adde novorum Theologorum & Casuistarum auctoritatem & suffragium, non posse ultra probabilitatis sphaeram aliquam sententiam evadere: unde quamvis prædicto dogmati accedat extrinsecum illorum suffragium, semper remanet intra limites & terminos probabilitatis; subindeque morale certitudinem causare nequit, nec omnem formidinem & dubietatem practicam à conscientia expellere: nam, ut supra dicebamus, sicut ex contingenti solùm contingens, ita & ex probabili & fallibili non nisi probabile & fallibile sequi potest.

Ex quo patet, iudicium reflexum de probabilitate sententiæ minùs probabilis, in concursu probabilioris, non posse certificare conscientiam de rectitudine operationis, & omnem formidinem ac dubietatem de malitia eius excludere: dubietas enim & formido non possunt excludi, nisi per aliquod principium firmum & certum: Sed istud dogma Adversariorum: *Sequens quamcumque probabilem sententiam, tuto operatur vel qui incedit probabiliter, tuto incedit, non est certum aut firmum, sed dubium, incertum, & duntaxat probabile & opinabile, ut jam ostendimus: Ergo, &c.*

Confirmatur primò: Dubitatio debet semper tolli per aliquid certius eo de quo dubitatur. Sed prædictum dogma Adversariorum non est certius eo de quo dubitatur, putà *an liceat habere plures præbendas? An licitum sit pingere in die festo, &c.* utrumque enim solùm probabile est, subindeque incertum & fallibile: Ergo per tale dogma, seu per iudicium reflexum de probabilitate sententiæ, non potest tolli omnis formido & dubietas de malitia morali operationis.

Confirmatur secundò: Si probabilitas reflexè cognita in aliqua opinione, seu iudicium reflexum de probabilitate alicujus sententiæ, formidinem & dubietatem de malitia morali operationis excluderet, sequeretur affirmationem esse causam negationis, & possem rectè concludere me non habere de aliquo formidinem & dubietatem, quia de eo habeo formidinem & dubietatem: Sed hoc absurdum est: Ergo & illud. Sequela patet: quia formido & dubietas tantè de intrinseca ratione opinionis probabilis;

nam ut ait D. Thomas quæstione decima quarta de veritate articulo primo. *Tunc est dispositio opinantis, quando intellectus magis inclinatur in unam partem, sed de opposita dubitat: & prima parte, quæstione septuagesima nona, articulo nono, Opinio (inquit) significat actum intellectus, qui fertur in unam partem contradictionis, cum formidine alterius: Ergo si iudicium reflexum de probabilitate alicujus sententiæ, tollat formidinem & dubietatem de malitia morali operationis, sequitur affirmationem esse causam negationis, & me non habere de aliquo formidinem & dubietatem, quia de illo habeo formidinem & dubietatem.*

Confirmatur tertio: Si ex vi probabilitatis sententiæ minùs probabilis operans posset certificari hic & nunc se non peccare, ipsam eligendo, nullus unquam peccaret, sequendo conscientiam dubiam: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Minor est certa; nam ut ait Divus Thomas quodlibeto octavo, articulo decimo tertio. *Si ille qui habet plures præbendas in quadam dubitatione in ducitur contrarietate opinionum, & manente dubitatione plures præbendas habet, periculo se committit; & sic procul dubio peccat, utpote magis amans beneficium temporale, quam propriam salutem.* Et Cajetanus tomo primo opusculi tractatu ultimo resp. 13. dubio ultimo: *Si applicatio (inquit) ad opus fluctuat circa rectum & obliquum motum, scrupulus est conscientia, contra quem illicitè agitur, & obliquitas moralis incurritur.* Sequela verò Majoris probatur: Non datur conscientia dubia, nisi simul concipiatur cum aliqua probabilitate; idè enim quis de veritate alicujus propositionis dubitat, & fluctuat inter utramque partem contradictionis, quia utrinque habet rationes probabiles: Ergo si sola probabilitas reflexè cognita in aliqua opinione, certificat conscientiam de rectitudine & honestate operationis, sequitur nullum unquam ex conscientia dubia peccare; nam semper habebit aliquod principium ipsum certificans de honestate & rectitudine suæ operationis, nimirum istud: *Sequens quamcumque sententiam probabilem, de honestate & rectitudine suæ operationis securus est.*

§. IV.

Aliæ rationes expenduntur.

PRAETER rationem jam adductam, quæ præcipua & fundamentalis est, plures aliæ suppetunt ad nostram conclusionem suadendam, & ad probandum non esse licitum sequi opinionem minùs probabilem, faventem libertati, in concursu probabilioris, quæ stat pro præcepto.

Prima est: Sententia minùs probabilis, licet secundum se, & dum non apparet alia probabilior, sit probabilis, tamen comparatione factâ ad probabiliorem, non manet probabilis, sed falsa & improbabilis censetur: Atqui sententiam cognitam improbabilem & falsam, nemo turâ conscientia sequi potest: Ergo nec sententiam minùs probabilem, in concursu probabilioris Major, in qua est difficultas, probatur: Sic te habet minùs verum ad intellectum, sicut minùs bonum ad voluntatem: Sed sic est quòd respectu voluntatis, licet quodlibet verè bonum sit amabile, secundum se sumptum, tamen comparatione ad majus bonum, non est amabile, neque bonum; unde factâ comparatione inter

majus & minus bonum, voluntas non potest eligere minus, repudiato majori, ut in tractatu de actibus humanis disputatione 9. articulo 3. fuse ostendimus: Ergo similiter licet opinio minus probabilis, secundum se, & præscindendo ab alia probabiliori, probabilis sit, & possit tunc conscientiam eligi; secus tamen in concursu alterius probabilioris.

- 44 Potestque hæc ratio & doctrina illustrari & confirmari ex Divo Thoma prima parte, quaestione quinquagesima, articulo primo ad primū, ubi ex Aristotele docet, medium comparatum ad unum extremum, alterum extremum videri, verbi gratia, tepidum comparatum calido, videtur frigidum, & comparatum frigido, videtur calidum; & media fidium, gravitas, comparata ad ultimam dicitur, & acuta ad primam; fuscum comparatum ad nigrum, album dicitur, & nigrum, si comparatur ad album. Ex quo ibidem infert sanctus Doctor, post Damascenum, Angelos dici immateriales, & incorporeos, quantum ad nos; & comparative ad Deum dici materiales & corporales. Unde cum opinio minus probabilis mediet inter improbabilem & probabiliorē, licet comparative ad improbabilem probabilis sit, facta tamen comparatione ad probabiliorē, censetur improbabilis; subindeque in concursu illius tunc conscientiam eligi nequit.

Ex qua ratione præcipuum Adversariorum fundamentum penitus evertitur: esto enim quod ille qui sequitur quamecunque probabilem sententiam, tunc operetur, & de rebus sine suæ operationis securus sit, non sequitur tamen posse tunc conscientiam eligi minus probabilem, in concursu probabilioris; quia, ut jam ostendimus comparatione ad probabiliorē, censetur aut videtur improbabilis; nemo autem tunc conscientiam sententiam improbabilem sequi potest.

Secunda ratio: Dictamen regulans rectam operationem non debet esse indifferens ut conformetur, vel non conformetur legi æternæ, quæ est prima regula bonitatis & rectitudinis nostrarum operationum, ut docet S. Thomas 1. 2. quæst. 19. art. 4. sed debet quantum est de se ipsi conformari, saltem quantum ad apparentiam, id est, debet magis ipsi conforme quam disforme apparere: sicut horologium, ut sit recta mensura durationis rerum corporearum, debet quantum est de se, comparari motui cæli, qui est prima regula & mensura omnium motuum inferiorum: Atqui dictamen rationis fundatum in opinione minus probabilis stante contra præceptum, in concursu probabilioris quæ favet præcepto, ne apparenter quidem legi æternæ conformatur; quia stante opinionum conflictu, non magis apparet non conformari, quam conformari, quia pars probabilior magis suadet non conformari: Ergo tale dictamen non potest esse regula rectæ operationis.

- 46 Tertia ratio: Ille non agit recte, qui in sua operatione non sequitur dictamen rationis: Sed talis est qui relicta opinione probabiliori sectatur minus probabilem: Ergo, &c. Major patet: quia dictamen rationis est proxima & immediata regula morum, ut docet sanctus Thomas loco supra citato. Minor verò suadetur: Dictamen rationis nihil est aliud quam inclinatio potentie rationalis ad assensum: Sed qui relicta opinione probabiliori sectatur minus probabilem, non sequitur hujusmodi inclinationem;

A cum inclinatio intellectus feratur ad illam partem contradictionis, pro qua sunt fortiora motiva, & magis convincentia, qualia sunt ea quibus opinio probabilior innititur: Ergo qui relicta opinione probabiliori sectatur minus probabilem, non sequitur dictamen rationis.

Quarta ratio: Qui facit opus quod probabilius credit posse displicere amico, etiam si probabiliter credat non displicere, contemnit amicum, subindeque contra leges amicitie peccat: v.g. quis probabilius putat amicum graviter offendendi, si in domum suam recipiat ejus inimicum, quamvis probabiliter credat non offendi, si vult nihilominus recipere inimicum, contemnit amicum, quia ita agit, ut etiam si contingat amicum lædi, non curet; si enim timeret eum lædere, vitaret periculum ipsum lædendi: Sed qui sequitur opinionem minus probabilem, in concursu probabilioris, asserentis actum esse illicitum, facit opus quod probabilius credit displicere Deo, etiam si probabile credat ipsum non displicere; eatenus enim opus displicet Deo, quatenus in se illicitum est: Ergo qui sequitur sententiam minus probabilem, asserentem actum esse licitum, in concursu probabilioris, affirmantis ipsum esse illicitum, peccat contra legem amicitie quam Deo exhibere tenetur.

Quinta ratio: Licet ignorantia invincibilis excuset à peccato, non tamen ignorantia vincibilis, quia una tollit ab actu rationem voluntarii, non verò altera, ut articulo 7. fuse expendimus: Sed qui sequitur opinionem minus probabilem, quam putat esse falsam, & à lege æterna discordantem, relicta eâ quam veriorē & probabiliorē, ac divinæ legi magis consonam existimat, non habet ignorantiam invincibilem, sed vincibilem veritatis; tum quia ratione formidinis, annexæ opinioni minus probabili, errorem aliquo modo prævidet; tum etiam quia veritatem aliquo modo contemnit, non curando de alia sententia, quam probabiliorē, subindeque veritati magis consonam aut propinquam arbitrat: Ergo ille qui sequitur sententiam minus probabilem, faventem libertati, relicta probabiliori, quæ stat pro præcepto, non excusatur à peccato.

Sexta ratio: Qui habet suspicionem, scrupulum, seu levem credulitatem, quod aliqua actio est illicita, peccat, & quidem mortaliter, si cum tali suspitione, scrupulo, vel credulitate levi, in gravi materia operetur: Ergo à fortiori ille peccat, qui habet conscientiam non solum dubiam & scrupulosam, sed etiam probabilem, imò & probabiliter, quod actus quem facit sit illicitus. Consequentia patet: quia probabilitas de malitia actus, præsertim si magna sit, qualis illa est, quæ probabiliori sententia convenit, magis accedit ad certitudinem de illa, quam levis suspicio, scrupulus, aut dubium: Ergo si ille qui agit contra dictamen contententia dubia, aut scrupulosa, existimantis aliquid actum esse illicitum, peccat, à fortiori ille qui agit contra opinionem, quam non solum probabilem, sed etiam probabiliorē existimat, & quæ asserit actum esse illicitum, & legi divinæ contrarium, non excusabitur à peccato.

Antecedens verò expresse habetur in jure, in cap. per tuas 2. de Simonia, ubi dicitur esse peccatum mortale operari contra conscientiam scrupulosam, nisi prius formido & scrupulus deponatur.

deponantur. Item in capite Inquisitioni de tenent. exc. cum propositus esset casus, An conjux habens conscientiam de impedimento dirimente, possit reddere & exigere debitum conjugale? Respondetur distinguendo, an talis habeat huiusmodi conscientiam ex credulitate probabili & discreta, an vero ex credulitate levi & temeraria? & in hoc secundo casu dicit textus: Quod ad pastoris sui consilium (conscientia levi & temeraria crudelitate explosa) licite poterit non solum reddere, sed etiam exigere debitum conjugale. Per parenthesim illam innuens, quod si credulitatem illam, etiam vel temerariam, non exploderet, sine dubio, debitum petendo vel reddendo, peccaret.

Confirmatur ex Divo Thoma quodlibeto octavo, articulo decimo tertio, ubi ait: Duobus modis aliquis ad peccatum obligatur: uno modo, faciendo contra legem, ut cum aliquis fornicatur: alio modo, faciendo contra conscientiam, etiam si non sit contra legem, ut si conscientia dicat alicui quod levare festucam de terra sit peccatum mortale. Ex conscientia autem obligatur aliquis ad peccatum si habeat certam fidem de contrario eius quod agit, si ve etiam habeat opinionem cum aliqua dubitatione. Ergo ex D Thoma ille peccat, qui elicit aliquam actionem, quam ex conscientia dubia seu scrupulosa existimat esse illicitam, licet talis actio revera non sit illicita, nec legi divinae contraria. Unde cum ille qui habet conscientiam probabilem, imò & probabiliorem, de malitia suae operationis, fortiora motiva habeat & magis convincentia, quod ea illicita sit, quam ille qui ex conscientia dubia seu scrupulosa eam malam existimat, si iste peccat, à fortiori & ille peccabit.

§. V.

Eadem veritas ratione moralis susci-
ditur.

RATIONES hucusque expositae, Theologi-
caelunt, & ex purissimis ac limpissimis
Angelici Doctoris fontibus sumptae; ea quam
hic expendemus, moralis erit, & ex di&amine
prudentiae, seu communi vitorum prudentum
iudicio & existimatione petita, ac fundata in
percelebri illo factorum Canonum dogmate:
In dubio tutior pars est eligenda, de quo fuse articulo
quinto. Cum enim dubium sit ac incertum,
an rectè operemur, sequendo sententiam mi-
nus probabilem, in concursu probabilitatis, &
nullus dubitet licere sequi probabiliorem & tu-
torem, relicta minus tutà & minus probabili,
recta ratio & prudentia suadent, huic potius
adhaerere sententiae, quae nulli prorsus errandi
aut peccandi periculo nos exponit, quam illi
quae nos probabili saltem errandi & peccandi
periculo reddit obnoxios.

Gallici Annales referunt, Henricum IV. re-
gentis & inclytæ memoriæ Gallorum Regem,
cum ex colloquio, quodeo postulante habitum
esset inter Doctores Catholicos, & haereticæ pra-
vinitatis Ministros, audisset ab iis, qui tum ade-
rant haereticis Ministris, eos qui Catholicam fi-
dem sequerentur, dum modo piè & rectè vive-
rent, in via aeternae salutis ambulare; Catholi-
cis Doctoribus ex a&verso asseverantibus, eos,
qui Calvinistam doctrinam sectarentur, non
posse ad aeternam felicitatem pervenire; Re-
gem, inquam, sapientissimè dixisse, id prudenti
consilio convenire, ut Catholicam & Ro-

manam potius fidem amplecteretur, quam
Calvinianæ sectae adhaerere perseveraret; quip-
pe ex partibus utriusque consensu, se posse, Ro-
manæ Ecclesiae fidem profitendo, futuræ beati-
tudinis compotem fieri; at secundum Catholi-
corum doctrinam, si Calvinianam haeresein non
abjuraret, aeternae damnationis poenam evita-
te non posse: viri porro prudentis esse, in salu-
tis negotio partem tutiorem sequi. Quae ratio
in summo Principe usque adeo valuit, ut repu-
diatis Calvinii erroribus, in Romanæ Ecclesiae
partes migraverit.

Si in discursu in praesenti materia uti licet:
cum enim incertum ac dubium sit, an liceat se-
qui sententiam minus probabilem, in concursu
probabilioris, idque plures graves & docti
Theologi constanter negent: contra verò om-
nes Doctores, tam qui nostrae adhaerent sen-
tentiae, quam qui oppositam amplectuntur, u-
nanimiter, nulloque prorsus discrepante, turd
nos posse probabiliorem sequi sententiam, re-
licta minus probabili, profiteantur: nonne vi-
ri prudentis est, in salutis negotio, à quo tota
hominis pender felicitas, tutiorem & proba-
biliorem partem sequi, relicta minus tutà, &
minus probabili, nec se exponere probabili in
materia morum errandi periculo, in qua (ut ait
Lactantius) si quid erratum fuerit, vita omnis everti-
tur.

Confirmatur: Homo non minus debet esse
cautus in his quae ad salutem animae spectant,
quam in illis quae ad salutem corporis pertinent:
Sed qui in istis uteretur opinione minus proba-
bili, relicta probabiliori, imprudenter omnino
& stultè ageret; verbi gratia, qui medicamentum
reciperet, quod probabilius putaret esse morti-
ferum, vel qui navi se committeret, quam pro-
babilius crederet perituram; aut qui sponte in-
grederetur sylvam, quam probabilius putaret à
latronibus inhabitatam; Ergo à fortiori impru-
denter aguat, qui salutem spiritualem animae, o-
pinioni minus probabili, & minus tutè com-
mittunt, & qui (ut verbis Hugonis Victorini ut-
tar) non timent animae suae legem dare, quam corpori suo
prescribere nolunt.

Confirmatur amplius: Si ex praecepto pru-
dentiae tenemur emere vestes, quae meliores &
commodiores nobis apparent, & sumere medi-
cinam, quam credimus salubriorem, aut eligere
viam, quam arbitramur tutiorem; à fortiori pru-
dentia imperat, vel saltem suadet, in materia mo-
rum probabiles, & tutiores vias sectari, &
veriorem eligere plquam vestimentum, ut dicitur
Divus Chrysostomus supra paragrapho secun-
do relatus. Et certè filij huius saeculi prudentiores filij
Lucis in generatione sua sunt, ut ait Christus Lucæ de-
cimo, homines enim saeculares & mundani, in
agilibus saeculi, & bonorum temporalium ad-
ministratione, omnem quam possunt sollicitu-
tem sollicitè quaerunt: novi autem huius saeculi
Theologi & Caluistae, quibus animarum cura
commissa est, & qui divini luminis dispensato-
res & ministri (ut Dionysius Angelos appel-
lat) non incongruè dici possunt, vias minus
tutas, & minus probabiles, probabilioribus &
tutioribus anteponi posse profitentur; idque
in salutis negotio, quod omnium maximum est,
& à quo, ut supra dicebamus, tota hominis pen-
det felicitas: & quod mittere magis, in ipso et-
iam mortis articulo, in quo aeternitatis jacitur a-
lea; mortis enim articulus (inquiunt) novam
opera.

Lib. 3.
cap. 7.

53

54

operationum moralium regulam non inducit, subinde quod in decursu vite licitum est, in ipso etiam mortis articulo, tutam conscientiam fieri potest.

55 Sed quam noxia & periculosa sit hæc sententia, non solum rationes adductæ manifestè declarant, verum etiam plura sua dent exempla, à gravissimis Authoribus relata: inter quæ illud celebre est, quod de quodam Philippo Cancellario Parisiensi (quem damnatum esse dicunt, eò quòd beneficiorum pluralitati nolens contra aliorum sententiam renuntiare, in ipso mortis articulo dixerit se velle vim probabilitatis opinionum experiri, & videre an hæc ad damnationem sufficeret) referunt Dionysius Carthusianus opusculo de pluralitate beneficiorum, Spondanus, & Maluenda ad annum millesimum ducentesimum trigessimum octavum, & ante illos Cantipratanus, integritatæ fidei vitæ, & ut ait Carthusianus, *litteratus & nobilis*, libro primo de apibus capite decimo nono, paragrapho quinto, ubi de predicto Philippo loquens, sic ait: *illum agonizantem in morte Guillelmus Parisiensis Episcopus paternæ sollicitudine visitavit, rogavitque eum ut opinioni cederet de pluralitate beneficiorum, & omnia beneficia sua, excepto uno in manus Ecclesiæ resignaret. Respondit ille, experiri se velle dicens, utrum esset damnabile beneficia pluraliter. Mortuus est ergo sic. Post paucos autem dies, cum dicitur Parisiensis Episcopus, finitus Matutinus, orare vellet, vidit inter se & lumen quasi umbram hominis terram nimis: Elevata ergo manu consignavit se, & si ex parte dicitur, præcipit ut loquatur. Cui respondit apparet: Alienus à Deo sum, sed tamen miserabilis factura est. Et Præsul: Tu quis es? Cui illi respondit: Ego sum Cancellarius illi dudum miserimus. Rursus Episcopus, elatè aletis gemitu, Et quomodo, inquit, tibi est sic dolenti? Mælo, ait, imò quam pessimè, quia damnatus sum æterna morte. Et Episcopus: Heu ait, charissime, quæ causa tuæ damnationis? Tres sunt, inquit, causæ quare morte perpetuam damnatus. Prima est, quod recentiores fructus annuos contra pauperes timide referavi. Secunda est, quod contra sententiam plurimorum, de pluralitate beneficiorum quasi licite tenendorum, opinionem propriam defensavi, & in hoc me periculo mortali culpa commisi. Tertia est, & illa gravissima omnium, quod abominabili carnis vitio, in scandalum multorum, multo tempore laboravi. Et ad Episcopum mox subiunxit: Estne (inquit) finitas mundus? Et Episcopus: Miror, ait, te literatissimum quondam virum hoc querere, cum me adhuc vivum cernas, & omnes nos viventes adhuc mori necesse sit, antequam mundus instante iudicio finatur. Et illi: Non mireris, inquit, quia nec conscientia, nec opus, nec ratio est apud infros viventi. Et hæc dicens, umbra ab oculis mirantis evanuit. Ipse autem Episcopus (non tamen sub persona sua, quasi hæc vidisset) in predicatione sua clericis omnibus recitavit. Hæc Cantipratanus. Ex quibus evidenter habetur, unam ex causis damnationis illius Cancellarii fuisse, quia contra plurimorum sententiam tenuerat licitum esse habere plura beneficia, & in hoc se damnationis periculo exposuerat: Sed hæc sententia tunc temporis erat probabilis; nam, ut ait Divus Thomas (qui eodem tempore vivebat, & qui Cantipratani fuit condiscipulus) quodlibeto nono, articulo decimo quinto. Inveniuntur de ista questione [an scilicet licitum sit, habere plures præbendas] Theologi Theologi, & Iurista Iuristi contraria sentire: Ergo periculum*

A damnationis reperitur in sequenda opinione minus tuta & minus probabilis, in concursu probabilioris & tutioris.

Quod alio exemplo relato à Beato Petro Damiano, piissimo & doctissimo Cardinali, opusculo trigesimo quarto, capite quinto confirmari potest. Clericus (inquit) Colonensis Ecclesiæ vadum fluminis transibat; & ecce Beatus Severinus, eiusdem Ecclesiæ nuper Episcopus, equi eius hærentem apprehendit, eumque retinens sedit. Cùmque illum stuporem versus, & graviter admiratus, cur illi tan clarus, & tam celebris fama vir moraretur, inquireret; damibi, ait, manum tuam, & quæcunq; me sunt non audire discere, sed tacere. Cùmque datam manum fluctibus Episcopus immerisset, tantus eam ardor absorbit, ut undique carnes eius resoluta diffunderent, & ossa nuda vix hærentibus articulis remaneret. Ad quem Clericus: Cùm nomen, inquit, tuum in tanta benedictione sit apud nos, & fama tua consona totius Ecclesiæ præconio celebretur, cur te pestilens hæc virago constringit, tantoque, pro dolor! incendio cruciatur? Ad quem sanctus Episcopus: Nihil, ait, aliud mihi mansit ultione plecendum, præter hoc tantum, quia dum in aula regia constitutus, imperialibus me consiliis vehementer involvivi, Canonice ipsorum officia, per distincta horarum spatia non per solvi: manè quippe simul omnia coarctans, tota die negotiis ingruentibus securæ libertate vacabam. Ob hæc itaque negligentiam horarum, ardoris huius fero supplicium. Ex quo patet, sanctum illum Episcopum in purgatorio graviter cruciaturum, ob eam solum rationem, quod ut imperatoriarum curiæ negotiis per diei decursu liberius vacaret, Horas canonicas manè totas simul recitabat: Atqui tunc operabatur ex opinione probabilis, cum plures Casuistæ doceant licitum esse, ob rationabilem causam, Horas divini Officii prævenire, illudque totum manè simul recitare, quando oportunitas illud horis debitis recitandi, propter urgentes occupationes, prævidetur non affutura: Ergo falsum est, omne probabile esse licitum & honestum, & quancunq; opinionem probabilem, probabilitate quantum vis tenui, excusare à peccato, ut recentiores Casuistæ docent: subindeque veriores & probabiliores sententias eligere semper tenemur, & prudens illud Augustini consilium sequi: *In his quæ salutis sunt, TENE CERTUM, DIMITTE INCERTUM.*

S. VI.

Aliud argumentum morale.

DABIT veniam Lector eruditus, si ad hoc novorum Casuistarum dogma, cuius tantum est virus, ut omnem penè Theologiam moralem infecerit, penitus evertendum, aliud argumentum morale subijciam, ex eo desumptum, quòd in antiquis Patribus, & in Ecclesiæ Doctoribus, nullum extet ipsius vestigium; ut vel ex eo cerni potest, quòd nullus omnino à Casuistis, ad illud stabilendum, vel Scripturæ vel Patrum locus adducatur. Cogit autem apud se, quisquis in re omnium gravissima falli non vult (subtilitatis habeat, præcipuum caritatem Theologia moralis, ab omnibus Patribus ignoratum esse, & in postrenis temporibus relictum. Omnino probabilitatem asserret, nil commodius, nil ad evellendos scrupulos aptius, nil ad complandandum salutis i-

iter expeditius. Magnum salutis praesidium natus esset qui eam didicit; magno adminiculo privaretur qui eam nescit. Hinc fit ut in recentiorum Casuistarum scriptis, singulis pene verbis inculcetur. Cur igitur tantum arcanum vel Patribus invidit Deus, vel nobis Patres invidentur? Cur ipsi probabilitatibus istis nihil utuntur? Cur scilicet rebus agenda non est ipsis explorata veritas, tantum timor praeseferunt, ne forte quod eis videtur rectum, iniquum, & pravam, a Deo iudicetur? Quis non videat, quam sit absurdum, ut in re tanti momenti, quod Patribus ignoratum fuit, his postrema temporibus subiret patuerit?

Simili discursu utuntur quidam Recentiores contra Suarezem, contententem obligari hominem ad actum contritionis in articulo mortis, nec ei sufficere sacramentalem absolutionem cum attritione cognita. Incredibile est (inquant illi apud Caramuelem Theol. fundam. numero 307.) annu integrum mille sexcentis rem tam necessariam, si esse vera, fuisse in Ecclesia Romana ignoratam. Alius de Dei misericordia est praesumendum; non enim admittendum est, ab illa totam Ecclesiam deseri, ut in re tanti momenti semper fuerit decepta. Quae ratio (subdit Caramuel) tamen si moralis sit, & non metaphysica; fortis interim est, & sufficiens, ut Suarez opinio rejiciatur. Sed quis non videat pari jure, & simili discursu, rejici posse ejusdem Caramuelis, & aliorum Recentiorum dogma, quo asserunt omnem opinionem probabilem, probabilitate quantumvis tenui, tutam esse, subindeque licere sequi sententiam minus probabilem, in concursu probabilioris? Cum enim antiquis Ecclesiae Patribus tale dogma ignotum sit, & aclevissimum extet in eorum libris ipsius vestigium, credibile est illud non esse verum, nec ad morum institutionem, & conscientiarum quietem & tranquillitatem necessarium, ut novi Casuistae passim asserunt: Incredibile enim est, annu integrum mille sexcentis, rem tam necessariam fuisse Ecclesia Romana ignoratam. Alius de Dei misericordia est praesumendum; non enim admittendum est, ab illa totam Ecclesiam deseri, ut in re tanti momenti semper fuerit decepta. Certe (ut verbis ejusdem Caramuelis utar) hac ratio tamen si moralis sit, & non metaphysica fortis interim est, & sufficiens, ut recentiorum Casuistarum dogma rejiciatur. Unde mentio adversus eundem Authorem, cum Hieronymo Epistola sexagesima quinta exclamare possimus: Cur post quadringentos annos (dicamus nos mille sexcentos) docere nos niteris, quod ante nescivimus? Cur proferis in medium quod Petrus & Paulus edere noluerunt? Usque ad hunc diem sine ista doctrina mundus Christianus fuit. Illam sedet tenebo fidem, in qua puer natus sum.

Nec valet quod ait Caramuel numero centesimo nonagesimo septimo, & centesimo nonagesimo editionis Francoford. In materia morum majoris scienda sunt Iuniorum opiniones, quam Veterum, quod hac argumentatione, ex perpetuo corporis & animi conflictu desumpta, suadere conatur: Videntur (inquit) corpus & animus conflictu perpetuo dissentire, quod probant naturae & moralitatis, & tunc animum fortiolem & libero rem reddi, cum corpus maceratur & debilitatur. Cum igitur non possimus negare, Veteres maiores mole, & viribus robustiores fuisse (reperimus enim, & colimus hodie eximia Sanctorum multorum corpora, habemus in thesauris hastas, enses, & alia Principum antiquorum arma, qua nobis essent impedimenta) dicturi sumus necessarios, Iuniores subilioribus ingenio praeditos, & Socraticis, Platonibus, Aristotelibus fuisse acutiores & oculatiores Thomas,

Tom. III.

A Scotos, Molinas, Suarezios, Vasquios. Unde alibi dicit: Non multum ego temporis impendo aut perdo in Veterum libri legendis, non quod contemniam illos, sed quod omnia qua pulchre cogitarunt, iam sint à Iunioribus summo studio elimata. Similia habet Theophylus Raynaudus in novae libertatis explicatione parte secunda, capite quarto, paragrapho septimo ubi sic ait: Scholastici posteriores super senes intellexerunt, & pleraque omnia rejicienda agnoverunt, quae anteriores vel probant, vel non improbabilia existimant: sicut enim (subdit et Agidius Romano) finanus esset super humerum gigantum, longius videret quam gigas, & posteriores Scholastici, existentes super humeros priorum, longius vident quam priores. Caramueli & Theophylo assentiantur Reginaldus, Cellotius, & alii, asserentes fidem à Veteribus hauriendam, doctrinam morum è Recentioribus; quoniam Antiquiorum placita viciniora sunt traditioni, Apostolicaeque doctrinae; Recentiores verò in doctrina morali magis instructi. Unde Caramuel in Theologia fundamentali numero 1268, alias 985. *Tota moralis Theologia (inquit) nova est. Quis enim negare audebit esse hodie in Diana centenas opinionum probabiles, quae Augustino, & antiquis Ecclesiae Patribus ignota fuerunt?*

Porrò hæc ita absurda sunt, & à communi sapientum sensu adeò aliena, ut impugnatione non egeant, sed ea reculisse, confutasse sit. Quare nolo plura dicere de re tanta, quia melius eam committito fidelium gemitibus, quam orationibus meis, ut cum Augustino loquar. Cum istis non tam disputationibus, quam orationibus est agendum; plus eis sine dubitatione praestamus, si ut corrigantur oremus, ne cum tantis ingeniis vel pereant, vel alios perdant praesumptione damnabili.

§. VII.

Absurdis & inconvenientibus adversa sententia expoditur.

PLURA licet ex adversa sententia sequantur inconvenientia, ea tamen ad duo praecipua capita revocari posse existimo; nempe ad inquisitionem veritatis, quam hæc sententia reddit profusa inutilem; & ad motum puritatem, & innocentiam, quam etiam violat & corrumpit.

Primum rectè & eleganter expenditur à Joanne Sennichio, libro supra citato de Saule exerge paragrapho tricentesimo quinquagesimo nono ubi sic discursit: Petendi instantiam amovere potius quam promovere videntur, qui probabilitatem quantumlibet tenuem sufficere ad securè agendum arbitrantur. Quorum enim se quis fatiget petendo à Deo notitiam certam veritatis, qui securum se reputat ductu exiguae probabilitatis? Neque enim ob aliud necessaria est legis gnaritas, nisi ut obtineatur bene agendi securitas. Hac proinde obtenti à per dictamen probabilitatis cessat anxietas exquirendi limam veritatis. Etenim ut ait Leo Papa. Nemo ad cognitionem veritatis magis propinquat, quam qui intelligit in rebus divinis, etiam si multum proficiat, semper sibi superesse quod querat. Nam qui se ad id in quod tendit pervenisse praesumit, non quaesita reperit, sed in inquisitione deficit. Qui ergo per judicium sibi sinunt, se per quamcunque & quarumcunque opinionum probabilitatem pertigisse ad agendi securitatem, desinent petere à Deo ulteriorem legis intelligentiam, praesumemes se iam pervenisse ad securitatis sufficientiam. Unde si Casuistas recentiores audiamus, qui omnia putè probabilia tuta existimant, eumque, qui probabi-

M m

babi-

ARTICULUS III.

Probabilitatum monstra, seu novorum Casuistarum excessus referuntur, & refelluntur.

RECTE ait D. Thomas qu. 18. de verit. art. 6. ex Commentatore in 3. de anima, quod falsa opinio ita se habet in cognoscibilibus. sicut monstrum in natura corporali: est enim falsa opinio proveniens prae intentionem ipsorum primorum principiorum, quae sunt quasi virtutes seminales cognitionis; sicut monstrum nunt prae intentionem virtutis naturalis agentis; hoc ideo, quia omne malum est prae intentionem, ut dicit Dionysius quarto capite de divin. nomin. Vnde sicut in conceptione humani corporis in statu innocentie nulla monstrifitas accidisset: ita in intellectu hominis nulla falsitas esse potuisset. Ex quo Angelici Doctoris dictu curtu liquet, quod sicut in situ naturae lapsae plures accidunt in humanis corporibus difectus & monstrifitates, ita & in animis plura opinionum monstra ex ignorantia veritatis generantur, juxta illud Tertulliani libro secundo de Nat. Varietas opinionum venit ex ignorantia veritatis. Sed nunquam tot & tam horrida probabilitatum monstra in materia morum vix vel audita sunt, quam hoc nostro saeculo, in quo ut lepide ait quidam Recentior, exorta est densissima novorum Casuistarum nubes, qui tanquam aegyptiacae ranae, vel locustae, in Ecclesia incubuerunt, & nihil penè intactum, ac in moribus integrum reliquerunt, ut ex sequentibus assertionibus, ex eorum libris fideliter excerptis, & à Prospero Fagnano, Joanne Sinnichio, & Patrocio Parisiensibus, in probabilitatis synopsi, quam Episcopis Galliae obtulerat, diligenter & accurate collectis, manifestè patebit.

§. I.

Assertiones Carameus referuntur, ac refelluntur.

I.

TAM clarum videtur fornicationem secundum semel. Iam involvere malitiam, & solum esse malam, quia interdicitur, ut contrarium omnino rationi diffiniri videatur. Carameus lib. 4. Theol. moral. num. 1798, & in Theol. fundam. num. 1171. editionis Fiancof. ubi sententiam oppositam, quam fateatur esse D. Thomae & discipulorum ejus, ait se non auctore nominare probabilem.

Sed haec assertio non solum falsa & improbabilis, sed etiam erronea, & haereticè proxima censenda est, ut docet Soto lib. 5. de justitia & jure qu. 3. art. 5. ubi sic ait: Dicere fornicationem non esse contra jus naturae, ERROR EST HAERESIS PROXIMA. Nam consequens unde protinus fieri. Genus ante legem scriptam non fuisse delictum; quum verò nique post scriptam, quia lege Moysaica non tenebatur.

Simile argumentum fieri potest de Turcis & Mahumetanis, aliisque infidelibus: cum enim jus positivum, quo fornicatio prohibetur, in sola Scriptura sacra sit contentum, subindeque ab ipsis in vincibiliter ignoretur, si illa jure naturae prohibita non sit, quis Turca vel infidelis non dicet hebetis aut tardi ingens, sed minus acris, & excellentis aciple Carameus, nefandè illi crimini se prostituit, argui potest de peccato, ac de

babilitate incedit, tunc incedere profitentur, A proflus immutanda sunt Christianae preces, nec jam cum Davide sic orandum est: Veritatem tuam doce me: Deduc me Domine in via tua, & ingrediar in veritate tua, sed istis potiùs ad probabilitatis doctrinam compositis precibus utendum: Probabilitatem tuam doce me: Deduc me Domine in via tua, & ingrediar in probabilitate tua, ut rectè ait VVendrochius.

61 Alterum inconveniens declaratur ab Episcopo Gandaveni in Epistola pastorali ad Clerum suae Diocesis, in qua sic dicit: Experimur quotidie tantam passim licentiã novas & laxas materia morali excogitari opiniones, & commenta, ut vix quidquam illicitum futurum sit, si quorundam placitis acquiescamus, nec ullum penè præceptum naturale aut positivum, quod quaestuosi istorum probabilitatibus obnoxium non sit, & eludatur: usque adeo student peccata omnia fucare & obvolvete, aut de medio etiam omnino tollere, arctamque viam cæli reclamante Christo Domino, dilatare, ut quantum saltem apparet, commodis per spatiosam ambulent, quaestum ipsos cum peccatoribus suis ad perditionem non ducat.

62 Similia habet Crepinus à Borgia in selectis Moralibus quaestione nona ubi sic dicitur: In rebus moralibus vix datur casus in quo non sint due opinionones contradictoriae & probabiles. & hoc punctum ita ad punctum reduxit Carameus, ut vix sit aliquid præceptum Ecclesiasticum, quod eludi non possit, si eius doctrina, quam probabilem putat, adhaereamus. Nam duas opinionones probabiles contradictorias sequi quemlibet posse, probabile esse contendit: ex quo fit ut nemo teneri videatur præceptum mandandi, audiendi sacrum, recitandi horas canonicas & alia hujusmodi.

63 Quod ille de Carameo dixit, de aliis recentioribus Casuistis licet asserere: cum enim Diana in opere Resolutionum moralium numeret quaestiones in materia morali supra ter mille, cum opinionibus & Authoribus pro utraque parte affirmantibus aut ambas esse probabiles, aut unam probabilem, & alteram probabiliorem; & recentiores Casuistae ad hoc potissimum tendant, ut certatim in materia morali novas & plausibiles opinionones singulis diebus excogitent, ut reddendo probabilia, quae antea probabilia non erant, ea quae antea non licebant, licita faciant; manifestum est, quod si quaecumque probabilitas à peccato exculet, & ad honestandas actiones humanas sufficiat, omnia ferè erunt licita ac honesta, & vix ullum erit præceptum naturale & positivum, quod facile eludi non possit. Quod ut pateat ad oculum, brevem probabilitatis synopsin hic describam, in qua novorum Casuistarum excessus, pluresque ipsorum assertiones ex eorum libris fideliter excerptas, ut in parva tabella exponam; ex ea enim manifestum erit, nullam ferè dari actionem pravam, quae licita non sit, si ipsorum placitis adhaereamus, & si fas sit quamcumque probabilem opinionem sequi, relicta probabilitati. Unde sit.

* * *